

Kerktoeren Sint-Cornelius schittert weer

Omvangrijke restauratiewerken voltooid

Vanop de markt in het centrum van Aalter kan men, na acht maanden zeer intensief werk, opnieuw volop genieten van het zicht op de fonkelnieuwe kerktoeren van de Sint-Corneliuskerk. Talrijke gebroken natuurstenen werden vernieuwd. De toerenverlichting straalt weer. De klokken luiden terug en vogelwerende netten beschermen de galmgaten.

Historisch erfgoed

De kerk in het centrum van Aalter vormt een zeer historisch erfgoed, waarvan de geschiedenis teruggaat tot de 9^e eeuw. De oudste vermelding hierover situeert zich in 840. Oorspronkelijk stond er op die plek een houten kerkje, dat in de 12^e eeuw plaats maakte voor een stenen kerk. De huidige veldstenen gevel aan de zuidkant dateert nog van die periode. Later werd de kerk omgebouwd tot een laatgotisch bouwwerk, dat in de 16^e eeuw verwoest werd door Hollandse vrijbuiters. In de 17^e eeuw begon een zeer moeizaam herstel. Nadien zorgden Franse veroveraars opnieuw voor heel wat beschadigingen. Gedurende de Franse Revolutie werd de kerk tijdelijk gesloten. In de loop der jaren volgden talrijke herstellingen en uitbreidingen elkaar op. De laatste ingrijpende bouwcampagne aan de Sint-Corneliuskerk dateert van 1901-1907. De kerk was te klein geworden en toe aan vernieuwing. Architect Jules Goethals ontwierp toen een geheel nieuw gotisch gebouw. Het uitzicht en de grootte van de kerk veranderden hierdoor drastisch. Sindsdien werden nog enkele restauraties uitgevoerd. Het uiterlijk van de kerk bleef evenwel gans die tijd ongewijzigd omdat men zich voor alle werken bleef baseren op de plannen van 1902. De kerk vormt dan ook een beschermd monument; dat bovendien gelegen is in een beschermd dorpsgezicht.

Imposante kerktoeren

De basis van de huidige kerktoeren dateert van 1655, een jaartal dat nog steeds sierlijk vermeld staat op de noordelijke gevel. Aangezien de toren tot 1903 geen verbouwingen onderging, is hij op oude foto's nog te zien. Bij de uitgebreide vernieuwing van de kerk in het begin van de 20^e eeuw werd de toren verhoogd (meer dan verdubbeld) tot 50 meter.

Elf jaar na de bouw van de nieuwe toren, op 18 oktober 1918, bliezen terugtrekkende Duitse troepen de toren op,

met zeer zware schade tot gevolg. Een herstelling gebeurde in de jaren na de oorlog. Nog steeds herinnert een opschrift in de torengewel “1918 Destructa – 1921 Refecta” aan deze gebeurtenis.

De hoge toren vormt, met zijn specifieke opengewerkte torenspits, zijn sierlijke bouwstijl en de elegant gecombineerde constructie van metselwerk en natuurstenen, een indrukwekkend kunstwerk dat vanop kilometers afstand te bewonderen valt.

Afbrokkelende natuurstenen van 40 centimeter

De laatste jaren werd vastgesteld dat natuurstenen barstten, stukken loskwamen en naar beneden vielen. Veel kleine schilfers; vaak grotere brokken, zelfs tot 40 cm. Vooral de stijlen rondom de galmgaten vertoonden scheuren die almaar groter werden, waardoor de veiligheid voor voorbijgangers niet langer kon gegarandeerd worden. Tevens betekende dit een reëel gevaar voor de talrijke omliggende daken en goten. Bovendien zou op termijn ook de stabiliteit van de bouwconstructie in gedrang kunnen komen.

Omvangrijkste restauratie in 100 jaar

Waar aanvankelijk gedacht werd dat het dichten van scheuren en barsten vrij eenvoudig zou kunnen gebeuren door opvulling met wat mortelspecie, bleek dit al vlug een serieuze onderschatting van de problematiek. Het voorkomen van afbrokkelen van natuurstenen vereiste een zeer grondige restauratie van de hele toren. De Kerkraad besliste in het voorjaar van 2023 dit project te lanceren. In nauw overleg met het Lokaal Bestuur van de Gemeente Aalter en het Agentschap Onroerend Erfgoed werden de dossiers voorbereid. Het Architectenbureau Bressers uit Gent, met expertise in kerkgebouwen, begeleidde het ganse proces. In 2025 werd finaal groen licht bekomen, zodat kon overgegaan worden tot het kiezen van een aannemer.

Een steiger van 40 meter naast de markt

Monument Renovation Technics uit Deinze (een ervaren aannemer van torenwerken) startte met de uitvoering van de werken in januari 2026.

Een indrukwekkende steiger werd rondom de toren geplaatst: aanvankelijk 27 meter hoog en enkele maanden later spectaculair verhoogd langs de torenspits tot 40 meter. Aan de binnenzijde van de toren werd boven op de klokken een platform opgetrokken, zodat ook vanuit die kant aan de galmgaten kon gewerkt worden.

150 schadegevallen

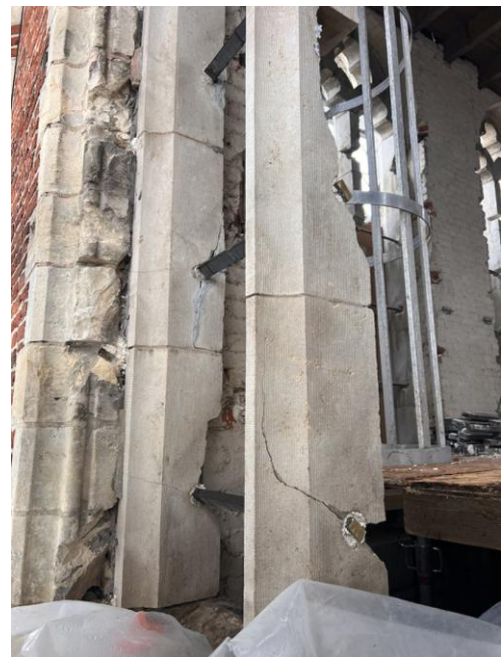
Na een intensieve stoomreiniging van de muren kwamen het bakstenen metselwerk en de natuurstenen lijsten veel mooier tevoorschijn: vrij van verontreiniging, vergrauwing, algen en korstmossen. Vervolgens werden de galmborden verwijderd en de galmgaten volledig vrijgemaakt. Op dat moment was pas een diepgaande inspectie mogelijk van de toestand. Algemeen bleek het metselwerk nog in goede staat te verkeren; maar de schade aan de natuurstenen was veel omvangrijker dan oorspronkelijk vermoed.

In totaliteit werden er een 150-tal plaatsen geïdentificeerd waar natuurstenen moesten vervangen of hersteld worden. De restauratie kwam dan ook geen dag te vroeg. Bij de ontmanteling van de galmgaten had trouwens één van de middelste stijlen het begeven. Om ernstige ongevallen te voorkomen werd daarop beslist diverse structuren te stutten.

Breuken in de stijlen door vaste constructie

Uit analyse van de problemen blijkt dat de zwaarste schade werd veroorzaakt door uitzetting van de dwarsliggers (draagstaven waarop de galmborden rusten). Deze stangen zijn van messing, wat betekent dat ze onderhevig zijn aan uitzetten en krimpen onder temperatuurschommelingen. Omdat deze dwarsliggers te stevig vastgezet werden met een cementmortel in de zandsteen, barst de steen op een zeker moment onvermijdelijk. Daarnaast is het niet te onderschatten welke kracht de wind kan uitoefenen op de volledige oppervlakte van de galmborden en welke krachten kunnen ontstaan door trillingen bij het luiden van de (drie) zware klokken. Deze spanningen werden nog versterkt doordat ook de galmborden zeer star waren ingewerkt in de zijstijlen (wat uitzonderlijk voorkomt in kerktorens).

Soepeler betekent steviger

De enige oplossing om barsten in de toekomst te vermijden bestond erin om de dwarsstangen en de galmborden flexibel te bevestigen in de natuurstenen.

De aannemer omwikkelde daarom alle dwarsliggers met een kunststof-randisolatie van 3 mm vooraleer ze te bevestigen in de midden- en zijstijlen. Op die wijze blijven de messingstaven beweegbaar, zowel in de lengte- als de dwarsrichting. Ook het inbrengen van de galmborden in het metselwerk gebeurde met randisolatie tussen galmborden en de stijlen, zodat beweging bij uitzetten en krimpen mogelijk blijft zonder de zandsteen te schaden.

Aangezien de hoge middenstijlen een zwak punt blijven vormen in de galmgatenconstructie (ze dienen veel krachten te kunnen opvangen), werd beslist ze allen aan de binnenzijde over de ganse lengte te versterken met een zwaar metalen T-profiel.

Zoveel soorten stenen ... over keuzes voor kleuren...

In de loop der eeuwen is de kerktoeren van Aalter opgebouwd met heel verschillende soorten natuursteen. Minstens veldsteen (lokaal gevonden), Balegemse zandsteen, Bourgondische kalkzandsteen (Massangis) en Savonnières

kalksteen zijn zichtbaar aanwezig. Zowel voor de stenen als voor de voeg- en restauratiemortels werd ernaar gestreefd om zo veel als mogelijk de originele en verschillende aanwezige historische materialen en kleuren te respecteren. Dit leidde ertoe dat bij de restauratie vooraf heel wat testen dienden te gebeuren en finaal gebruik gemaakt werd van diverse tinten in materialen voor de herstellingen.

Met 1.700 Euro vervang je slechts één natuursteen

Op een 150-tal plaatsen dienden stenen gerestaureerd te worden. Daarvoor hebben specialisten bepaald op welke wijze elk probleem diende aangepakt te worden: sommige stenen werden volledig vervangen; van anderen werd een stuk uitgezaagd en ingewisseld voor een nieuw gekapt deel ('inboetstuk'). Lichte beschadigingen konden gerepareerd worden met een laagje restauratiemortel (weliswaar verstevigd met kleine ankertjes). De keuze hiervoor was niet vrijblijvend. Een nieuw stuk steen van 1 dm³ kostte al vlg 500 Euro. Grotere stenen die moesten vervangen worden kostten gemiddeld 1.700 Euro per stuk.

Alle nieuwe stenen werden eerst op maat gekapt in de steenhouwerij van de aannemer (in Zottegem). Later werden ze nog bijgewerkt op de bouwwerf. Dit alles vormde een zeer arbeidsintensief werk.

Daar waar oneffenheden gewoon deel uitmaken van het natuurlijk aspect van een "natuursteen" werden ze bewust niet weggewerkt.

Voegen dichten

Nogal wat metselwerk vertoonde scheuren en spleten. Losgekomen voegwerk werd verwijderd en vernieuwd. Dit om te voorkomen dat insijpelend water aanleiding zou kunnen geven tot vorstschade. Kritische scheuren boven de torenuurwerken en langs de zijstijlen van de galmgaten werden allen chemisch verankerd.

Tegenslag door vandalisme

Begin juni werden door vandalisme alle vier de torenuurwerken zeer ernstig toegetakeld. Vermits de uurwerkplaten daarbij zwaar beschadigd waren, dienden ze alle hersteld te worden. Hiervoor werden ze gedurende zes weken tijdelijk verwijderd van de toren en teruggeplaatst in september. Verontwaardiging, ongemak, extra tijd en een hogere kost waren het gevolg.

Een kleurtje voor het buitenschrijnwerk

De aanwezigheid van een stelling rondom de toren vormde de ideale gelegenheid om ook het houtwerk waar nodig te herschilderen. De kroonlijst onderaan het dak en de opvallende balustrade in de torenspits kregen terug hun

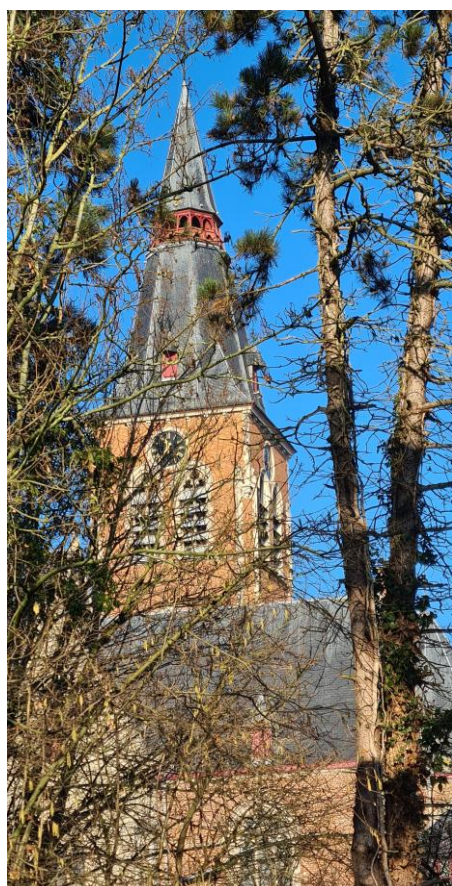
oorspronkelijke kleur. Drie keer werd de kleurkeuze in vraag gesteld om toch zoveel mogelijk de originele tint te kunnen benaderen.

Vogels zijn welkom, maar niet in de toren

Aan de buitenzijde van de acht galmgaten werden vogelwerende netten aangebracht. Zo moet vermeden worden dat vogels de toren nog kunnen binnendringen en daar zorgen voor vervuiling, kortsluiting of risico op brand doen ontstaan.

Laat het licht maar schijnen

De vroegere buitenverlichting van de kerktoeren vormde een blikvanger voor het centrum van Aalter en werd sterk gewaardeerd. Ze was evenwel in de loop der jaren volledig defect geraakt. Het restauratieproject gaf de gelegenheid om alle 44 armaturen te vervangen en de verlichting terug op punt te zetten. Daarbij viel de keuze op een verlichtingsinstallatie die dubbel zoveel branduren (tot 90.000 uren) garandeert dan de vorige.

Kostprijs en financiering

De kostprijs van het volledige project bedroeg meer dan 500.000 Euro. Dit werd volledig gefinancierd door het Lokaal Bestuur Aalter en de Vlaamse Overheid Onroerend Erfgoed (via een erfgoedpremie).

Duurtijd

De werken namen acht maanden tijd in beslag. Vanaf januari tot september 2026. Tijdens de volledige duur van de werken bleef de kerk steeds toegankelijk voor publiek en konden alle liturgische diensten ongehinderd doorgaan.

Laat de toren schitteren

Vanaf half september schittert de toren weer met volledig gerestaureerde gevels, vrij van verontreiniging, vergrijzing, algen en korstmossen. De uurwerken zijn terug actief en de klokken hoeven niet langer meer te zwijgen. En bovenal is de indrukwekkende spotverlichting tijdens de avonduren terug: zichtbaar vanop verre afstand en alom bewonderd.

Het resultaat is indrukwekkend en mag gezien worden. De toren straalt weer om de volgende eeuwen te kunnen trotseren.

Op **zondag 13 september** (n.a.v. Open Monumentendag) en op **zondag 20 september** (Kermiszondag) zal vanaf 11.00 u tot 18.00 u in de kerk doorlopend een presentatie getoond worden waarin alle werken gedetailleerd worden toegelicht.

De inhuldiging van het prachtig bouwwerk zal gebeuren met het aansteken van de nieuwe verlichtingsarmaturen, twee dagen na de naamdag van de patroonheilige Sint-Cornelius. Op **vrijdagavond 18 september om 21.00 u**, bij de opening van Aalter-kermis, zullen de klokken galmen en zal de nieuwe torenverlichting aangestoken worden.

Namens de Kerkraad Sint-Cornelius

Voor meer informatie over dit project kan je terecht bij Herman Arnouts, penningmeester Kerkraad via herman_arnouts@hotmail.com.